

майно, а також їх вилучення в ході процесуальних дій можуть проводитись у випадках і порядку, передбачених КПК. Майже аналогічно положення щодо недоторканності власності сформульовані у КПК Республіки Туркменістан, (ст. 17), де єдиною відмінністю від положень КПК Республіки Казахстан (ст. 18) є те, що не «власність», а «недоторканність власності» гарантується законом.

У свою чергу, в законодавстві деяких країн СНД принцип недоторканності права власності окремо не виокремлюється. Зокрема, в КПК Республіки Білорусь (ст. 14), КПК Республіки Таджикистан (ст. 13), КПК Республіки Узбекистан (ст. 18) лише закріплено принцип недоторканності житла та інших законних володінь фізичних і юридичних осіб.

КПК Естонської Республіки взагалі не передбачає ані принципу недоторканності права власності, ані принципу недоторканності житла та іншого володіння особи. Лише в ст. 412 КПК Естонії визначено, що накладення арешту на майно проводиться на підставі судового рішення. При цьому у випадках, що не терплять зволікання, арешт на майно може бути накладено без дозволу суду, але за винятком майна, що є об'єктом легалізації (відмивання) грошей.

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, доходимо до висновку, що більшість КПК країн-учасниць СНД в частині регламентації недоторканності права власності за змістом і формою викладу схожі, й здебільшого відповідають міжнародним документам щодо захисту права власності у кримінальному судочинстві. Разом із тим, виходячи з положень досліджених КПК країн-учасниць СНД, можна зазначити, що нормативне закріплення правової регламентації недоторканності права власності відрізняється, а саме: 1) в одних КПК (Вірменія, Молдова, Азербайджан, Киргизія, Туркменістан, Казахстан) це питання унормовано на рівні принципу недоторканності права власності; 2) в інших (Естонія) взагалі не передбачено окремої регламентації цього принципу; 3) правова регламентація недоторканності права власності унормовано в межах інших принципів, зокрема в КПК Грузії це принцип недоторканності особистого життя, а в КПК Білорусії, Таджикистану та Узбекистану – недоторканність житла чи іншого володіння особи. Стосовно останнього, на нашу думку, не доцільно недоторканність права власності унормовувати в межах інших засад.

Список бібліографічних посилань: 1. Волков К. Д. Забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність під час застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 245 с.

Одержано 17.10.2018

УДК 343.13(477)

Валентина Георгіївна ДРОЗД,

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник 2 науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії проблем правового
та організаційного забезпечення діяльності Міністерства
Державного науково-дослідного інституту МВС України

ЩОДО МІСЦЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Проаналізувавши КПК України, бачимо, що з положеннями про підслідність тісно пов'язані приписи щодо місця проведення досудового розслідування (ст. 218 КПК України). Такий взаємозв'язок обумовлений тим, що одним із видів підслідності є територіальна (місцева). Така констатація прямо впливає з положень ч. 1 ст. 218 КПК України, де передбачено, що досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого перебуває місце вчинення кримінального правопорушення. Особливості визначення місця досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв, консульських установ, суден України передбачено у ст. 523 КПК України.

Слід звернути увагу, що у ч. 2 ст. 218 КПК України законодавець передбачив обов'язок слідчого проводити досудове розслідування того кримінального правопорушення, яке не віднесено до його компетенції до моменту визначення прокурором іншої підслідності. Дане правило встановлено з метою уникнення затягування досудового розслідування. У такому разі слідчий повинен повідомити прокурора про початок досудового розслідування, а прокурор, ознайомившись зі змістом повідомлення та виявивши факт розслідування слідчим кримінального правопорушення, яке не віднесено до його підслідності, – винести постанову про визначення підслідності.

Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме, то обов'язок визначення місця проведення досудового розслідування, відповідно до вимог ч. 2 ст. 218 КПК України, покладається на прокурора.

У положеннях ч. 5 ст. 218 КПК України передбачено, що у разі виникнення спорів про підслідність вони вирішуються керівником органу прокуратури вищого рівня. Питання щодо визначення підслідності виникає, як правило, під час проведення досудового розслідування на різних його етапах. Разом з тим, цілком логічним буде й те, що питання про підслідність може виникнути вже після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Окремо слід звернути увагу на правову норму, якою регламентовано питання про вирішення спорів про підслідність, логічно було б розмістити в положеннях ст. 216 КПК України, де унормовано порядок визначення підслідності, а не у ст. 218 КПК України, як це передбачено сьогодні.

Повноваження прокурора щодо визначення підслідності випливають із конституційних положень, де закріплено повноваження прокурора щодо організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження (ст. 131-1 Конституції України), а також прав, закріплених у ст. 36 КПК України. Такі повноваження прокурора також відображають реалізацію функції обвинувачення на стадії досудового розслідування.

У всіх випадках суперечки про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня, за винятком з'ясування підслідності в кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності НАБУ. У такому разі питання про підслідність вирішує Генеральний прокурор або його заступник.

У практичній діяльності може виникнути питання про співвідношення положень ст. 218 і п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК України, якими визначено, що недопустимими є докази, які були отримані після початку кримінального провадження шляхом реалізації органами досудового розслідування чи прокуратури своїх повноважень, не передбачених КПК України, для забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Вирішення цього питання відображено в судовій практиці. Так, в ухвалі Апеляційного суду Житомирської області від 08.04.2014 року в провадженні № 295/13337/13-к зазначено, що, не дивлячись на те, що слідчі органів безпеки відповідно до ч. 2 ст. 216 КПК України не здійснюють досудове розслідування злочину, передбаченого ст. 307 КК України, слідчий проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність, а тому постановою прокуратури Житомирської області від 03.04.2013 року про визначення підслідності є мотивованою [1]. Відтак, слід зрозуміти, що у ч. 3 ст. 87 КПК України мова йде про реалізацію повноважень органами досудового розслідування та прокурором, що не передбачені законом, а отже й посилання на ст. 216 КПК України в цьому аспекті є недостатнім.

Зауважимо, що чинний КПК України не передбачає чіткого процесуального порядку зміни підслідності кримінального провадження прокурором. Крім того, у законі не визначено процесуального порядку та строків розгляду питань, які пов'язані зі зміною підслідності прокурором і передачі таких кримінальних проваджень для проведення досудового розслідування іншим органом досудового розслідування. Враховуючи такі прогалини, у науковій літературі справедливо наголошується, що сьогодні зазначене питання вирішується самостійно процесуальним керівником на підставі свого внутрішнього переконання, що призводить до формування неоднозначної практики із цього питання та до

негативних наслідків з визнання доказів, отриманих не уповноваженим суб'єктом, недопустимими, а процесуальних рішень, прийнятих на їх основі, необґрунтованими чи/та незаконними [2, с. 67]. Тож, процедура зміни підслідності вимагає свого удосконалення на законодавчому рівні, що доцільно зробити з урахуванням виключних повноважень прокурора.

Вважаємо доцільним взяти до уваги запропонований М. А. Погорецьким та В. О. Гринюком такий алгоритм дій: 1) слідчий за погодженням із керівником органу досудового розслідування звертається з обґрунтованим клопотанням до процесуального керівника про передачу кримінального провадження за підслідністю; 2) процесуальний керівник протягом 3-х днів розглядає зазначене клопотання та у випадку його задоволення виносить постанову про зміну підслідності; 3) у випадку відмови у задоволенні клопотання слідчий має право оскаржити таку відмову до керівника органу прокуратури, а у випадку, якщо рішення по заявленому клопотанні слідчого приймав керівник органу прокуратури, така відмова у задоволенні клопотання може бути оскаржена вищестоящому керівнику органу прокуратури [2, с. 67]. Погоджуючись із цими вченими, вважаємо, що такі зміни до чинного КПК України дозволять усунути випадки порушення правил підслідності та, як наслідок, будуть спрямовані на отримання допустимих доказів і прийняття законних та обґрунтованих процесуальних рішень.

Отже, резюмуючи викладене вище, вважаємо доцільним положення ч. 5 ст. 218 КПК України перенести до ст. 216 КПК України.

Список бібліографічних посилань: 1. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області від 8 квіт. 2014 р. : спр. № 295/13337/13-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38116826> (дата звернення: 09.10.2018). 2. Погорецький М. А., Гринюк В. О. Визначення прокурором підслідності кримінального провадження. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 62–68.

Одержано 10.10.2018

УДК 343.98

Анатолій Леонідович ДУДНІКОВ,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2052-8403>

ЩОДО ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СПОСОБІВ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток сучасної криміналістики нерозривно пов'язаний з активним застосуванням системних засобів та методів пізнання, залученням та пристосуванням системних підходів з інших галузей знань для вирішення завдань, які постають перед криміналістикою. У криміналістиці, як і в будь-якій іншій галузі знань, відбувається постійний процес упорядкування об'єктів, що вивчаються, і на нових етапах її розвитку виникає необхідність в їх науковій систематизації. Таке положення, на наш погляд, зараз створилося у методиці розслідування економічних злочинів у частині, яка стосується систематизації способів їх вчинення.

В процесі упорядкування різних множин застосовуються методи, які зводяться до їх групування, класифікації і систематизації. Початковим, найпростішим методом обробки та аналізу певних сукупностей об'єктів є метод групування, який полягає у розділі множини, фактів, що вивчаються, на окремі, якісно-однорідні групи. На більш високому рівні розвитку дослідницького процесу знаходиться класифікація, яка представляє собою розподіл фактів, предметів за найбільш суттєвими ознаками на взаємопов'язані класи, завдяки чому можливо встановлення зв'язків між ними. Таким чином, кожна класифікація є особливою